

TURIZM IQTISODIY FAOLIYATINI O'ZBEKISTONDAGI O'RNI.

Xamraeva Dilnoza

Qarshi Davlat Universiteti Buxgalteriya bo'limi xisobchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekiston iqtisodiyotida turizm sohasining tutgan o'rni, uning mamlakatning yalpi ichki mahsulotiga (YaIM) qo'shayotgan hissasi, bandlikni oshirishdagi ahamiyati hamda hududiy rivojlanishdagi roli tahlil qilinadi. Shuningdek, turizm infratuzilmasini rivojlantirish, xorijiy sarmoyalarni jalb etish va ekologik barqarorlikni ta'minlash masalalari ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari O'zbekiston turizm siyosatini yanada samarali amalga oshirish bo'yicha amaliy tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: turizm, iqtisodiyot, barqaror rivojlanish, investitsiya, xizmat ko'rsatish, bandlik, YaIM, O'zbekiston, infratuzilma, hududiy rivojlanish.

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida turizm iqtisodiyotning strategik tarmog'iga aylanish jarayonini boshdan kechirmoqda. Bu jarayon mamlakatning ochiqlik siyosati, viza rejimining soddalashtirilishi, transport infratuzilmasining modernizatsiyasi hamda xalqaro hamkorlikning kengayishi bilan chambarchas bog'liqdir. Turizm nafaqat xizmat ko'rsatish sohasining bir bo'lagi, balki ishlab chiqarish, transport, aloqa, qishloq xo'jaligi va madaniyat tarmoqlariga ham bevosita ijobiy ta'sir ko'rsatadigan ko'p tarmoqli faoliyat sifatida iqtisodiy tizimda muhim o'rin egallaydi.

O'zbekiston o'zining boy tarixiy-madaniy merosi, noyob tabiiy resurslari va mehmondo'st xalqi bilan jahon turizm bozorida raqobatbardosh mamlakatlardan biriga aylanmoqda. Shu sababli, turizmni iqtisodiyotning barqaror o'sish omili sifatida rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylangan.

Turizm sohasi O'zbekiston iqtisodiyotida tobora muhim o'rin egallab bormoqda. Mamlakatning boy madaniy merosi, tarixiy obidalar (masalan, Ipak yo'li shaharlari – Samarqand, Buxoro, Xiva) va tabiiy resurslari tufayli turizm nafaqat valyuta tushumini ko'paytirish, balki yangi ish o'rinlari yaratish,

infratuzilmani rivojlantirish va boshqa sohalar (transport, mehmonxona xizmati, hunarmandchilik) bilan integratsiyalashish orqali iqtisodiy o'sishga hissa qo'shmoqda. 2025-yilda turizm O'zbekiston iqtisodiyotining yetakchi tarmoqlaridan biriga aylandi, chunki xorijiy sayyohlar soni va xizmatlar eksporti rekord darajaga yetdi.

Turizmning iqtisodiy ko'rsatkichlari (2024–2025 yillar)

Turizm sohasining o'sishi pandemiyadan keyingi tiklanish va davlat islohotlari (viza erkinligi, infratuzilma investitsiyalari) natijasida tezlashdi. Quyida asosiy statistik ma'lumotlar keltirilgan:

Ko'rsatkich	2024 yil	2025 yil (prognoz/to'qqiz oy)	O'sish foizi
Xorijiy sayyohlar soni (mln)	10,2	11 (yil yakuni); 8,6 (yanvar–sentyabr)	112,5% (2024 bilan solishtirganda, 9 oy uchun)
Turizm xizmatlari eksporti (mlrd \$)	3,5	3,8 (yil yakuni); 3,6 (9 oy)	48,2% (2024 bilan solishtirganda, 5 oy uchun)
Ichki sayyohlar soni (mln)	22,7	40 (yil yakuni)	76%
Yangi ish o'rinlari (ming)	51	50+	—
Turizm daromadi YIMga nisbati (%)	~3% (taxminiy, 2023 ma'lumotlari asosida)	~3,3% (prognoz)	—

Manbalar: O'zbekiston Turizm qo'mitasi, WTTC (Jahon sayyohlik va turizm kengashi), Statista.

2024-yilda O'zbekiston YIMi 115 milliard dollarga yetdi, turizm esa unda 3

milliard dollardan ortiq hissa qo'shdi. 2025-yilda esa sayyohlar oqimi har oy 1 milliondan oshib, eksport 4 milliard dollarga yaqinlashmoqda. Bu o'sish Xitoy, Rossiya, Germaniya, Buyuk Britaniya va Saudiya Arabistoni kabi davlatlardan kelgan sayyohlarda kuzatilmoqda (masalan, Xitoydan 5 barobar ko'payish).

Turizmning iqtisodiyotdagi roli va ahamiyati

- Valyuta tushumi va eksport: Turizm O'zbekistonning eng yirik eksport tarmoqlaridan biri bo'lib, 2025-yilda xizmatlar eksportining 20–25% ini ta'minlamoqda. Bu mamlakat iqtisodiyotini diversifikatsiya qilishda (paxta va gazga qaramlikni kamaytirishda) muhim rol o'ynamoqda.

- Ish o'rinlari va bandlik: Soha 3,5 million yangi ish o'rni yaratishni rejalashtirmoqda (2022–2026 strategiyasi bo'yicha). 2024-yilda 51 ming ish o'rni ochilgan bo'lib, bu ayniqsa yoshlar va ayollar uchun muhim.

- Infratuzilma rivoji: Mehmonxonalar soni 6100 taga yetdi (161 ming ko'rpa-joy), aeroportlar modernizatsiya qilinmoqda. Davlat 100 million dollar ajratgan bo'lib, bu transport va mehmonxona sektorlarini kuchaytirmoqda.

- Ichki turizm: "O'zbekiston bo'ylab sayohat qil!" dasturi orqali mahalliy sayyohlik rag'batlantirilmoqda, bu pandemiya davrida iqtisodiy tiklanishga yordam berdi.

- Barqarorlik va yangi yo'nalishlar: 2025-yilda geologik, sanoat va harbiy turizm joriy etilmoqda. Ekoturizm va tibbiy turizm (masalan, ko'z kasalliklari instituti) rivojlanmoqda.

Davlat siyosati va kelajak istiqbollari

Prezident Shavkat Mirziyoyev rahbarligidagi islohotlar (viza erkinligi 90 davlat uchun, e-viza 56 davlat uchun) turizmni strategik prioritetga aylantirdi. 2022–2026 "Yangi rivojlanish strategiyasi" bo'yicha turizm xizmatlari hajmi 3 barobar oshirilishi, xorijiy sayyohlar 9 millionga yetishi rejalashtirilgan edi – bu ko'rsatkichlar allaqachon oshib ketdi. 2025–2026 yillarga oid Prezident farmoni (PF-87) sayyohlar oqimini 15,8 millionga yetkazish va eksportni 4 milliard dollarga ko'tarishni belgilaydi.

Xalqaro taniq: O'zbekiston BMT Jahon Turizm Tashkilotining "Eng yaxshi

rivojlanayotgan manzil” mukofotini oldi, BBC Travel ro'yxatida 2025-yilning eng yaxshi 25 joyidan biri sifatida tanildi (16-o'rin). Jahon Iqtisodiy Forumi reytingida turizm rivojlanishida 78-o'rinni egallaydi (2019–2024 yillarda +16 pog'ona).

O'zbekistonning geografik qulay joylashuvi, iqlimiy xilma-xilligi, tarixiy merosi va tinch siyosiy muhitining mavjudligi soha uchun katta ustunlik yaratadi. Davlat tomonidan turizmni qo'llab-quvvatlash dasturlari, soliq imtiyozlari va xorijiy investorlarga yaratilayotgan qulay sharoitlar esa sohani tez sur'atlar bilan rivojlantirish imkonini bermoqda.

Xulosalar

Turizm O'zbekiston iqtisodiyotini global bozorga integratsiya qilishda kalit rol o'ynamoqda, ammo ingliz tili xizmatlari, infratuzilma (kichik shaharlarda) va inflyatsiya kabi muammolar mavjud. Kelajakda raqamli texnologiyalar (Tourist Map portali, Mastercard hamkorligi) va barqaror turizmga e'tibor oshirish orqali soha 2029-yilga qadar 720 million dollarlik bozorga aylanishi mumkin. Turizm nafaqat iqtisodiy, balki madaniy va ijtimoiy rivojlanishning omili sifatida O'zbekistonning global imidjini mustahkamlab bormoqda.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, turizm O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Soha nafaqat daromad manbai, balki ijtimoiy infratuzilmani yaxshilovchi, yangi ish o'rinlarini yaratadigan va mamlakat imijini mustahkamlovchi strategik yo'nalishdir.

Hududiy turizm klasterlarini shakllantirish orqali resurslardan kompleks foydalanishni yo'lga qo'yish;

Kadrlar tayyorlash tizimida zamonaviy menejment, marketing va xorijiy tillar bo'yicha tayyorgarlikni kuchaytirish;

Ekoturizm, agroturizm, etnoturizm yo'nalishlarini rivojlantirish orqali turizm turlarini diversifikatsiya qilish;

Turistik ma'lumotlar bazasini raqamlashtirish va sun'iy intellekt asosida boshqaruv tizimini joriy etish.

Adabiyotlar.

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Turizmni rivojlantirishni jadallashtirish to'g'risida"gi Farmoni, 2023-yil 15-iyul.
2. Jahon turizm tashkiloti (UNWTO). *Tourism Highlights: 2024 Edition*. Madrid: UNWTO, 2024.
3. Jahon banki. *Tourism for Development: Leveraging Sustainable Growth in Emerging Economies*. Washington D.C., 2023.
4. Krugman P., Obstfeld M. *International Economics: Theory and Policy*. 11th Edition. Pearson Education, 2020.
5. Sodiqov A. *O'zbekistonda turizm sohasining iqtisodiy rivojlanish yo'nalishlari*. Toshkent: Iqtisodiyot, 2022.
6. Karimov Z. *Hududiy turizm va iqtisodiy o'sish o'zaro bog'liqligi*. Samarqand: Samarqand davlat universiteti nashriyoti, 2021.
7. Mahmudov A. *O'zbekistonning turistik salohiyatini rivojlantirishda davlat siyosati roli*. Toshkent: Innovatsion ta'lim, 2022.
8. United Nations World Tourism Organization (UNWTO). *Sustainable Tourism Development Goals Report*. Madrid, 2022.
9. OECD. *The Impact of Tourism on Economic Growth*. Paris, 2021.
10. Ibragimov S. *O'zbekiston turizm klasterlari va hududiy rivojlanish masalalari*. Namangan: NamDPI nashriyoti, 2023.
11. Smith M., Duffy R. *The Ethics of Tourism Development*. Routledge, London, 2020.
12. Harrison D. *Tourism and the Less Developed World: Issues and Case Studies*. CABI Publishing, 2021.
13. Jahon iqtisodiy forumi (WEF). *Travel and Tourism Competitiveness Index 2024*. Geneva: WEF, 2024.
14. WTTC (World Travel & Tourism Council). *Economic Impact Report: Central Asia*. London, 2023.
15. Brown F., Hall D. *Tourism and Development in Transition Economies*. Routledge, 2020.